

ЗА МНОГОЛИКОСТТА НА ТЕХНОГЕННИТЕ РИСКОВЕ И МОРАЛНО-ЕТИЧЕСКИТЕ ИМ ОТРАЖЕНИЯ

МАКСИМ МИЗОВ

Център за исторически и политологически изследвания, София

maksim_mizov@abv.bg

ABOUT THE MULTIPLICITY OF TECHNOGENIC RISKS AND THEIR MORAL AND ETHICAL IMPLICATIONS

MAKSIM MIZOV

Center for Historical and Politological Studies, Sofia

Abstract

The article analyzes the diversity of technogenic risks in the context of the present and future epoch. Controversial aspects of the impact of technological breakthroughs or revolutions on human nature are highlighted. The author identifies some of the dangers to human life and our civilization as a result of the unreasonable overreaching of technological advances or innovations.

Keywords: ethics, convergent technologies, technological revolution, moral, post-human, risk, technogenic society, transhuman, transhumanism, humanity.

От доста време вече е банално е да се говори или пише за съществуването и влиянията на *обществото на риска*, в което днешните поколения са принудени да живеят [Бек, 2001 и 2013]. Освен това днешната постмодерна епоха и хегемонията неолиберализма формират или утвърждават масови социални принуди и нагласи хората – насилствено, а и доброволно – *да живеят на ръба*, сами да предизвикват, а и постоянно да изпадат в *рискови казуси*.

И неграмотните хора знаят, че рискът е свързан с известна неизвестност, сложност и трудност в опознаването и преодоляването на различни типове предизвикателства, усложнения и затруднения, които днешния, но и утрешния живот предлагат в изобилни количества, и които произвеждат едва ли не като на конвейерна поточна линия.

Увеличаването и разнообразяването по качество и количество на рисковете в днешното, а още повече в бъдещето общество са свързани с, зависими от прогреса в технологиите. Плурализацията, усложняването и покачването на ефективността на новите технологии в различните сфери на публичния и частния живот на хората, или на обществото като цяло съдействат за изменение на асортимента и ефекта на влиянията на новите рискове. Увеличението на относителното тегло на ролята и значението на рисковете в жизнения свят на хората и обществата предизвиква появата на нови типове *рискови адиктологии*, много от които нямат предишни аналози и прототипи. Производството, дистрибуцията, обмяната и консумацията на рискове неизбежно променят отношенията на хората към тяхното наличие и въздействие, изменят праговете на човешката чувствителност и реактивност към присъствията и влиянията на *рисковите ситуации*. Подобна тенденция не бива да се оценява само в позитивна насока както някога и сега правят доста ентузиазирани привърженици на техноутопиите. Не само днес, а и в историческа ретроспектива е позната тенденцията към хиперболизация на позитивните страни и ефекти от въвеждането на новите технологии. Но като всеки друг обществено-исторически и социокултурен феномен, рисковете обикновено притежават *двойствено лице* и *амбивалентно въздействие* в живота на хората. Този факт или подобна тенденция не са ирелевантни към сферата на човешката нравственост, първо, защото в палитрата на новопоявяващите се рискове се включват и такива с морално-етически произход и естество, но и, второ, понеже многообразието и разнопосочността на рисковите феноменологии провокират съществени трансформации в нравственото съзнание и моралната психика, оттам и в морално-етическата философия, стратегия и тактика на човешкото поведение в различни типове ситуации. Дори само в рамките на миналия ХХ-и век, човечеството преживя няколко вълни на оптимизъм и песимизъм, на еуфория от скорошно сбъдване на земния рай и на потресаващи, кошмарни опасения от предстоящ апокалипсис, традиционно, органично свързани с лансирането, или с публичното утвърждаване на различни техноутопии. С пришествието на епохата на постмодерността, както твърди Джей Форестър, приключва времето за неуспешните умувания за логиката и потайностите на моделирането на света и започва ерата на неговото изкуствено и преднамерено конструиране [Форрестер, 2003]. И на фона на непрестанните оптимистични новини за „нови пробиви” в

техносферата се появяват и дискурси, оповестяващи и края на науката, или безпомощността на знанието пред новите предизвикателства на историята и радикалните преобразувания в човека [Хорган, 2001]. В последните 6-7 десетилетия, благодарение на хегемонията на постмодернизма и неолиберализма, човечеството се сбогува и с редица свои морално-етически скрижали, преди това оценявани като универсални, неотменни, вековечни или иманентни за човешката природа. С всяка нова порция от технологични иновации хората се разделяха все повече и с вярата в естествените права и добродетели на Човека, с егалитарните представи за генетичните ресурси на човешките същества, с безпределната Просвещенска, почти абсолютна, фанатична вяра в могъществото на Разума, упованията, надеждите и илюзиите за несъмнената ефективност на социалната среда, процесите на възпитанието и социализацията да формират и формират човешкото в хората, с безпрекословната вяра в силата и неотвратимостта на детерминизма, с лъчезарната прогресистка еуфория, с неотменните опции за постижимост на щастието за огромен брой хора, с разконспириране на потайностите и законите на Природата, Живота, Социума и с фанатичните илюзии за гарантираното безалтернативно господство на Човека над всичко съществуващо на планетата ни, а в далечно бъдеще и в Космоса. А всички тези крушения и провали неизбежно извеждат на предна линия техните алтернативи или дори антиподните им версии, които все повече се настаняват удобно, безпрепятствено и безнаказано започват да господстват в моралното съзнание и битие. Днес вече сме свидетели на потвърждението на Хегеловата горчива преценка, че историята учи, че никой не се учи от нея. Затова, вместо да намаляват, технорисковете нарастват, а с това и съдбата на Човечеството все повече се „поставя на карта” – поне засега губеща. Още повече защото и броят, а и естеството на ескалиращите антитехноутопии, техно-како-или техно-дистопиите също видимо увеличават относителното си тегло в живота. Макар да няма прецизни изследвания на качествено-количествените съотношения между про- и антиутопичните визии, свързани с прогреса в технологиите, и сега е очевадно, че в редица отношения сякаш съществува известен паритет между тези два феномена. Може дори без изкуствено пресилване да се твърди, че скептичните, песимистичните и даже апокалиптичните футуристични визии като че ли взимат връх в това „състезание”. Това предполага действието на нови амбивалентни морално-

етически визии за ролята и значението на технологичните „пробиви“ върху жизнения свят на човешките същества. Младите поколения са фасцинирани, старите – доста уплашени от новите технологии, а това няма как да не избие и в съответни морално-етически генерационни конфликти. Новите пробиви често се описват, третираат и като технологични революции, без да се правят аналогии с обстоятелството, че революциите неизбежно създават и вземат определени, понякога и тежки, дори и невъзвратими жертви в живота на хората и социума. Поне засега „розовите“ футуристични визии за технологизираното бъдеще подценяват или умишлено пренебрегват въпросите за *жертвите* на човечеството в, чрез Прогреса, а това вече говори за определен морално-етически астигматизъм спрямо ставащото, или задаващото се на хоризонта на историчността и всекидневието на човешките същества, в контекста на връхлитащите и потопяващите ги цунами от технологичните промени.

Може с голяма доза сигурност и да се твърди, че в нашата съвременност сме не само очевидци, участници и жертви на поредно историческо възкресение и триумфално шествие на техногенни визии, асистиращи и от всевъзможни типове рискове, за които традиционно идеолозите, политиците и управниците не обичат да говорят. Свидетели на лансирани и фаворизирани днес от властелините на конюнктурата визии, според които технологичните революции ще създадат исторически непознати социални аркадии и екзистенциални райове за бъдещите хора, които ще бъдат тотално улеснени или заместени в жизнените си светове от различни технологични устройства, защото изкуственият интелект ще присъства навсякъде и непрестанно в ежедневието и историчността на бъдещите обитатели на новите пост- и трансхуманистични общества. Умишлено конструираните и изкуствено произведените всевъзможни протези на човешките умове, сетива и органи радикално трябва да преобразуват не само ландшафта, а и климата в жизнените светове на хората и то още в близки десетилетия. Само четвърт век ни дели от точката на сингуралността, визираща новата цивилизационна орбита на пост-човека. Животът на *човешките* и особено на *постчовешките същества* ще изглежда много по-интересен и по-сложен в сравнение с онова, което митологиите и фолклорът разправят.

Постчовешкият изкуствен разум кардинално преформатира историческия смисъл и екзистенциалното предназначението на Homo sapiens в Homo Robo,

отклонявайки в опасни и даже гибелни посоки човешката цивилизация, която все по-неудържимо, но и безостатъчно е привлечена, съблазнена и отдадена на мултиплициращите се влечения си към Нищото, Инобитието, трансхуманистичните изкусителни аркадии и Mortido-то. Конвергентните НБИКС технологии радикално ще променят релефа на Живота. Според Р. Курцвейл, миналото се обезценява тотално, а бъдещето става единствен критерий [Курцвейл, 2015]. Вместо да обслужват, новите High Tech устройства почват да царстват над човешкия разсъдък, да манипулират и формират психиката да предопределят живота на хората. А зад това се крие нашествията и царствата на исторически непознати техно-ентропии. Технологичните иновации оповестяват *историческия финал на паметта и културата*, които в новите изцяло технологизирани реалности и нрави се превръщат във феномени, която не изразяват Човешкото, а фаворизират Не- или дори Пост-човешкото. Това рефлектира и пагубно рекушира върху нравствеността на хората. Широкият диапазон на драстични промени в жизнения свят на хората, свеждането на битието до хедонизиран, евдемонистичен и технологизиран бит, безпрепятственият раз-гул и безнаказаното господство на виртуализма и конструктивизма, селективната и меркантилизирано-инструментализирана деконструкция на всичко човешко, безразличието или пренебрежението към Природата, неудържимата когнитивна и праксеологическа корозия на духовно-цен-ностните скрижали на човешките същества, безпрецедентната и безостатъчна подмяна на хуманистичните от пост- и трансхуманистичните критерии, ценности и норми, обуславящи ускорено и многопосочно обезчовечаване на Човека (като род, вид и индивид), ликвидация или субституция на натурално и исторически утвърдени идентичности на хората, в т.ч. полови, чрез фаворизация на джендър идеологии и практики, повсеместно историческо и ежедневно зомбиране на хората, сътворение и легализация на електронна евтаназия на Homo vitae sapiens и пр., са брънки от кошмарната верига, която в бъдеще ще опасва и убива Човека в различни контексти, тъй като интелектът, психиката и телесността му ще се превръщат все повече в бойни полета на различни античовешки експерименти и гибелни трансформации. С безпрецедентната експанзия на икономизма и технократизма Човекът все повече губи исторически познатите и утвърдените си през хилядолетията, вековете и десетилетията качества на Субект и на Родово същество. Та-ка *технократичната прогресия* се

трансформира в *хуманитарна регресия*, а тя, на свой ред, провокира колосална и все по-трудно преодолима *репресия над жизнения свят на Човека*. С историческия залез на Постмодерна и Неолибералния глобализъм настъпва изгревът на епохата на трансмодерна. В нея въпреки богатствата на човешката цивилизация, фатално идва времето на *деволюцията* на човешките същества, превръщащи се от антропоиди в техноиди и аватари; на безпрецедентни коеволюции на реални и виртуални светове, на инструментални деконструирания, клонирания и ad hoc употреби на всевъзможни не/човешки идентичности. В тази нова историческа епоха, както сочи В. Кутирьов, *сакралният Хамлетов въпрос „Да бъде или да не бъде“* се превръща от художествено-творческа ме-тафора в кошмарна екзистенциална, а и историческа реалност. Това води до поява на контраверсни визии, в които срещу техногенните утопии и рискове, родени и легитимирани от пришествията и господствата на Великата технологична революция, се противопоставят ред алтернативни, вече не неолиберални, а антропоконсервативни феноменологически опции и визии за Човека [Кутирьов, 2009а, 2009б, 2010, 2012, 2014, 2015, 2016, 2018]. Въпросът за предотвратяване на екологичния апокалипсис се преобразува в съдбовен ригоризъм за екология на битието и човешкия разум, най-вече на човешкия морал. Тези кардинални рокади не могат да не обусловят и катализират появи и ескалации на различни (възкръснали, или модифицирани стари, или нови) рискове, огромната част от които са свързани с морално-етическия статус и патос на Човека. Част от тези рискове преобръщат исторически утвърдените трафарети, като базисната морална парадигма за *движение на съществуващото към дължимото*. В новите високотехнологизирани условия и нрави, тази парадигма се преобръща и най-важно става не дължимото, а съществуващото в живота на техно-зависимите човешки същества. Това е производно от и свързано с *абсолютизацията на настоящето* спрямо другите измерения, лица на Времето в жизнените светове, душевния статус/патос на хората. Ако в предишните исторически епохи значителна част от фундаменталните подбуди и импулси на хората са обвързани с производството, сега ценностно-нормативната им бленда се преобръща и генерално значими стават *консумативните* опции за живота. *Есхатологията* на изцяло технологизирания човешки живот няма общо с религиозните и политико-идеологическите есхатологии, познати от предишните времена. Тя превръща технологизирания човек в полубожество, кланящо се пред

Техноразума, или пред фортуната на технологичните иновации в жизнения му свят. В тази жизнена среда Раят придобива не само виртуални, а и реални практопически измерения и въплъщения, които още повече фасцинират, зомбират човешкия разсъдък, които се съобразяват с други, но не и с вековечните нравствено-етични ригоризми. Технократичните утопии, анти-, како- и дистопиите придобиват статуса на едва ли не безалтернативни *категорични императиви* за човека. *Техно-канонът* подчинява на себе си всичко в историчността/ежедневието на хората. Прехласването по съблазнителните технологизирани аркадии и идилии за екзистенцията на човека допуска и галванизира комерсиализации, меркантилизации, комодификации и експлоатации на фамозно обрисувани бъдни житейски райски съществувания. Това обаче ражда нови рискови казуси.

Залагайки ва банк на Властта на езика и Езика на властта, на технологизираните езикови игри, господство на хипертекста над текста и пр., техноцивилизацията ускорено, пагубно *обезсмисля* думите, *преиначава* смисъла и значението на сакрални термини, превръща (естествено или изкуствено) сътворените Езици в ребуси за Разума, който все повече започва да се „води за носа” от клишета, метафори, а не от Истината в думите. А така новите, технологизирани или технологични езици представят в изопачен вид реалностите и нравите, при което зад привидните прозрачности властват непроницаемост, непредсказуемост, непрозрачност, незнание и безпомощност спрямо онова, което идва. Тези реалности на привидна прозрачност на ставащото в нравите и събитията радикално преобразуват или блокират, унищожават нравствените желания на човека да узнае Истината за това, което предопределя и регулира зад кадър неговия жизнен свят. В свят на привидности е неизбежен и растежът на конспирациите, които публично се отричат. Привидността обичайно е заплаха или риск, срещу които трябва да се противодейства. В обществото на привиден или на кристално ясен дигитален *паноптизъм* стойностният съвет към благоразумните хора е да не издават по никакъв повод и начин своите мисли и идеи въпреки перманентно и натрапчиво лансираните призови за *открито общуване* на хората в новите високотехнологизирани реалности и нрави [Прайс, 2015]. Щом рискове и заплахи дебнат отвсякъде, хората следва да разсъждават като шпиони [Бреддок, 2018] в умножаващите се рискови казуси в техния В унисон с хегемонията на консумеризма, барометърът на екзистенциалния им статус

трябва да сочи в посока на максимално *икономисване на собственото Аз*, което може да кулминира и до приемане на съвета *човек да живее като ленивец* [Коллинс, 2019], да изповядва и спазва базисния житейски принцип *пофигизма* [Менсон, 2017], с всичките му (произтичащи от него или иманентно съответстващи му) нравствено-етически ефекти.

Изтласквайки нравствеността, естетизацията на автопоетизацията на човешката екзистенция в новите високотехнологизирани светове обуславя и катализира ескалиращ интерес и прехласване по възможностите за придобиване и експлоатиране на *човешкия магнетизъм* [Розенберг, 2019], при което човек нерядко попада в рискови ситуации и обича хора, причиняващи му болки, вреди. Обсебването, фасцинирането по други – реални или виртуални – типаж се превръща в неотвратимо ежедневие, което на моменти е способно да еуфоризира, или – обратното, – да стагнира, или даже да депресира човешката психика. А подобни изживявания неминуемо подкопават, ерозират и деформират идентичността.

Попадайки в капаните на мрежовото общество, човекът се оказва безпомощен да съзре и проумее зависимостите си от хора, които дори никога не е виждал или чувал [Кристакис, Фаулер, 2011]. За да смали или блокира непрестанно връхлитащите го от всички страни нежелателни и одиозни влияния, въздействия, или декрети, ултиматуми, човекът следва и максимално добре да се въоръжи с логика и инструментариум за *осъзнато неподчинение* на света [Чейлефф, 2012], което няма общо с исторически познатото *гражданско неподчинение* на Хенри Д. Торо. Защото далеч преди да изгрее и царства това ново осъзнато неподчинение Историята е дала приют и уют на историческото *падение на гражданина*, пък и на неговия морал [Сенет, 2002].

Тази житейска философия, стратегия или тактика не минава без нови рискове за Човека, които при всеки казус се отразяват силно на морално-етическия му статус, а и патос. Защото ситизените вече са исторически архаизъм, заместван сега изцяло от нетизените.

Постмодернистката фаворизация на Ницшевата визия за „отвъд доброто и злото“, легитимираща релативността и еkleктиката, не смалява, а увеличава непредсказуемо рисковете, породени от или обвързани с революционните пробиви в технологиите. Когато Волята за власт и фикцията за Свръх-човека се превърнат в екзистенциално

меню на всевъзможни антропологични типове, тогава Нравствеността дезертира, или бива дискредитирана, репресирана, стигматизирана и прокудена в каторгите на забравата. В такива реалности и нрави пришествията и възшествията на негативизма, скептицизма, песимизма, nihilизма и цинизма изглеждат неизбежни, но и нещо повече – всемогъщи. Не случайно инвентаризацията, ревизията, таксономията или преоценката на миналото, както инструменталното конструиране и легитимиране на полезното бъдеще се подчиняват на хладната рационалност, която е импотентна към призивите на Нравствеността.

Пресътворението на Човека в Постчовек (вече!) не се нуждае от Морала. Затова и трансхуманистичните индивиди и социуми ще представляват радикално нови, исторически непознати социални обекти, която неизбежно ще пораздат и утвърждават свои рискови модификации, обикновено нямащи предишни исторически аналози/прототипи. Те ще предполагат и формирането, или утвърждаването на съвършено нови антропологически типове, които несъмнено ще се оказват в, а и ще предизвикват съвсем различни отношения, връзки и зависимости с исторически утвърдените морално-етически нрави. Духът на трансхуманизма коренно ще преобрази всички сфери в жизнения свят на хо-рата, при това съвсем не само в позитивни аспекти, както днес най-често се представя [Аксенов, 2014].

Подобни футуристични визии описват и интерпретират доста селективно и едностранчиво разнородността и многообразието на рисковете, в т.ч. морално-етически-те, с които хората ще се сблъскват, а и трябва да решават – и то по иновативни начини. Не случайно на неудържимото и инструментално увеличаващо се нашествие на такива съблазнителни визии за бъдещето на човечеството и света все повече се противопоставят всевъзможни алтернативни опции, генериращи тревога, опасения, страхове, паники от актуалното, или предстоящото безпомощно състояние, или от обреченост на хората.

Още днес безпрепятствено се шири и цари историческото безпокойство, че с ескалацията на техногенните рискове, родени от или съпровождащи новите технологични революции, неизбежно ще расте количеството и ще се влошава качеството на живота на т. нар. *хора за еднократна употреба* [Бэйлз, 2006; Глобално бъдеще. 2045аб], които и сега (в условията на неолибералния и постмодерен глобален капитализъм) вече са

особено голям, а и трудно решим проблем. Наличието и проявлението на такива човешки същества неизбежно ще провокира, но и мултиплицира „верижни реакции” от исторически непознати морално-етични рискове.

Преобразуването на техногенната среда от някогашния ѝ статут на допълнителен инструментариум, плод, а и необходимост на научно-техническите изследвания и на практическите им постижения в реална (социална и социокултурна) действителност обуславя радикални изменения в манталитета, душевния мир, статус, патос и съответно в поведенческите маниери на нейните създатели, обитатели, адепти и консуматори. То е свързано и с развитието на съвременната *технонаука* [1] и с нейните разностранни приложения ѝ във всички сфери на публичния, а и на частния живот на съвременните хора.

Осъзнатата или неосъзнатата зависимост на съвременните хора от високите технологии, цифровизацията на различни страни от техния (публичен или частен) живот неизбежно водят до своеобразно нахлуване и дори господство на свършено нови типове *тотализиращи* дейности, или сфери, властващи над жизнените светове на хората.

Известни на учените са идеите на Ървин Гофман за тотализиращите структури – дейности, сфери или институции, в които той включва различни ведомства, битуващи и в досегашния публичен и частен живот на хората от различни краища на днешния свят. Според Гофман, тоталните институти представляват такива социални места, които са обитавани от значителни групи от хора, намиращи се в сходни или еднакви ситуации, при това са откъснати от други хора за даден период и спазващи определен начин, или цикъл на живот, който е и стриктно регламентиран от определени властови инстанции.

Вероятно няма да е погрешно или безполезно да хвърлим един поглед към идеите на Ървин Гофман за *тотално действащите институции*, за да можем на тяхна база да формулираме питання от сорта дали съвременните медии или цялата държавна администрация не са станали *мега-тотални институции*, принуждаващи и „убеждаващи” хората да се съобразяват с техните изисквания, регламентации, заповеди и ултиматуми. Защото Държавата все повече не е в услуга и полза на гражданите, а на Бюрокрацията, която с предимствата и способностите на цифровизацията може да има и тотална власт.

Неслучайно много съвременни, демократично настроени учени лансират идеи за особената съвременна глобално-историческа ситуация, която може и да се оприличи на дигитален тоталитаризъм или информационен фашизъм, понеже цифровите технологии и дигиталните комуникации предоставят исторически непознати шансове за манипулация и господство над човешките умове, души, воли, поведения в човешкото ежедневие.

Разширяването на „ветрилото“ от разнородни, многолики и разнопосочно действащи тотални институции в нашата съвременност поражда редица политически, социални, икономически, културни и пр. рискове за зависимите или въдворените в тях лица. Едни от тези рискове са свързани с радикално преформатиране и ефективно използване на тези институции като инструменти за явни или дискретни властови влияния и въздействия. Други се отнасят до възможностите или реалностите чрез подобни (тотално въздействащи) институции да се провокират, контролират и мултиплицират различни модели на социално дистанциране, отчуждение, изолация, или даже на елиминация на определени социални субекти – индивиди, групи, общности и дори цели общества. Подобни изолации могат да се представят в съвършено превратен образ и смисъл в публичния и частния живот на различни поколения, живеещи днес или утре в обществото.

Подобна тенденция не е шокиращо откритие на нашата съвременност. Отдавна е известна зависимостта между технологичните рискове и отраженията, влиянията и въздействията им върху хората, тяхното съзнание и битие, поведенческите им стратегии и тактики в различни ситуации. В днешните обществени реалности и нрави, ескалиращо превземани и подчинявани на господството на High Tech, вече са налице редица, установени по безспорен научен път, болести, нямащи прототип/аналог в миналата история.

Една от най-впечатляващите и най-опасните характеристики на нашата епоха е смаяването или изчезването на състраданието, съчувствието и съпричастието на все повече хора към проблемите, драмите, колизиите, болките, мъките и страданията на техни близки или непознати лица, в резултат на емоционално отчуждение, изстудяване и деформиране на човешката психика, менталност и поведенческа стратегия, като следствие от опасните или зловредните влияния на различните технологични рискове.

Подобен феномен не е присъщ само на нашата съвременност и на нейните технореалности и нрави, защото историята и преди нееднократно е показвала негативното влияние или въздействие на немалко технологични иновации върху душевния мир и поведенческите особености на хората, обсебени, или зависими от въпросното „техне“.

Неслучайно, колкото и парадоксално да звучи, или изглежда, Далай-лама XIV апелира младите поколения да се включат максимално съзнателно и активно в подготовката и осъществяването на исторически нямащата аналог досега в историята на човечеството *революция на състраданието* [Далай-лама XIV, 2019], която е единствен и последен път за спасяване на Планетата, Живота и Човека, а и Човещината – днес вече фатално застрашени. Според този световно авторитетен духовен лидер, именно тази революция на състраданието е онова разковниче, което е способно да спре в последния момент сгромолясването на човечеството в бездната на Нищото и Смъртта на Живота, Природата и Човека. А както всички знаем, състраданието не е единствено чисто психически, но и дълбоко нравствен феномен, поради което апелът на Далай-лама XIV всъщност е призив за *революция на или в морала* на съвременното човечество – революция, която може да спаси Човекът и Човещината, а чрез тях и Природата, Обществото и най-вече Човечността.

БЕЛЕЖКИ

[1] Понятието „технонаука“ е сътворено от белгийския философ Ж. Оттуа в края на 70-те години, но се утвърждава напълно в научните и публично-разговорните дискурси през 80-90-те години на XX век.

ЛИТЕРАТУРА

- Аксенов, И.** 2016. *Трансгуманизм как проблема философской и религиозной антропологии*. СПб. Русская Христианская Гуманитарная Академия. Диссертация.
- Бек, У.** 2001. *Световното рисково общество*. С., Обсидиан.
- Бек, У.** 2013. *Обществото на риска. По пътя към една друга модерност*. С., Критика и хуманизъм.
- Бреддок, Д.** 2018. *Думай как штион. Как принимать решения в критических ситуациях*. М., Альпина Диджитал.

- Бэйлз, К. 2006. *Одноразовые люди. Новое робство в глобальной экономике*. М., Новый хронограф.
- Глобальное будущее 2045а. 2013. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция. М., МБА.
- Глобальное будущее 2045б. 2014. *Антропологический кризис. Конвергентные технологии. Трансгуманистические проекты*. М., Канон+, РООИ Реабилитация.
- Далай-лама XIV, София Стрил-Реввер 2019. *Революция сострадания. Призыв к людям будущего*. М., Манн, Иванов и Фарбер.
- Коллинс, Т. 2019. *Живи как ленивец*. М., Эксмо.
- Кристакис, Н., Дж. Фаулер 2011. *Связанные одной сетью*. М., Юнайтед Пресс.
- Курцвейл, Р. 2015. *Эволюция разума*. М., Эксмо.
- Кутырев, В. 2009а. *Бытие или Ничто*. СПб., Алетейя.
- Кутырев, В. 2009б. *Человеческое и иное: борьба миров*. СПб., Алетейя;
- Кутырев, В. 2010. *Философия трансгуманизма*. Нижний Новгород.
- Кутырев, В. 2012. *Время Mortido*. СПб., Алетейя.
- Кутырев, В. 2014. *Философия постмодернизма*. М., Директ-Медиа.
- Кутырев, В. 2014. *Культура и технология – борьба миров*. СПб.
- Кутырев, В. 2015. *Последнее целование. Человек как традиция*. СПб., Алетейя.
- Кутырев, В. 2016. *Унесенные прогрессом: эсхатология жизни в техногенном мире*. СПб., Алетейя.
- Кутырев, В. 2018. *Сова Минервы вылетает в сумерки*. СПб., Алетейя.
- Мэнсон, М. 2017. *Тонкое искусство пофигизма. Парадоксальный способ жить счастливо*. М..
- Прайс, Д. 2015. *Открыто. Как будем жить, работать и учиться*. М., Олимп-Бизнес.
- Розенберг, Р. 2019. *Синдром человеческого магнетизма*. М., Эксмо.
- Сенет, Р. 2002. *Падение публичного человека*. М., Логос.
- Форрестер, Дж. 2003. *Мировая динамика*. М., АСТ, СПб., Terra fantastica.
- Хорган, Дж. 2001. *Конец науки: взгляд на ограниченность знания на закате Века Науки*. СПб., Амфора.
- Чейлефф, А. 2019. *Осознанное неподчинение*. М., Альпина Паблишер.